SPISY ADOLFA HEYDUKA

XXX.

Z POUTI NA KAVKAZ

PG
5038
H48
1900
SV. 30

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XXX.

Z POUTI NA KAVKAZ.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1902.

ADOLF HEYDUK:

Z POUTI NA KAVKAZ.

1885

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1902.

PG
5038
H48
1900
Sv.30

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1126713

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

SVÉMU BRATROVCI

JAROSLAVU HEYDUKOVI

NA

CEMEŠSKÉ DOLINĚ ČERNOMOŘSKÉ

A. H.

Chci hledat zapomenutí.

(Průvodem.)

Dál, dále v jiný žití ruch
a v jiné světa kraje!
Zde straší mě ten nebes pruh,
zde žal jen v oku taje;
hle, řeka pláče, truchlí les,
vrch strne, niva smutí —
vše příšerno, kam duch se nes'...
Chci hledat zapomenutí!

Luh zchudl, bez setí je lán,
vše truchlí, každé zvláště:
důl, bystřinou dřív lemován,
vrch bez slunného pláště;
list stromů v dálku rozmeten
u vírném větru vzdmutí —
jak smutno! — V dálku, ven, ach ven!
Chci hledat zapomenutí.

Má hruď dřív byla jako svět
a duše má vždy mladá,
teď bolestí v ní pučí květ,
jenž nikdy neopadá;
jak supi rvou mne hněv a žal,
ti nájezdníci krutí,
jich chabou hříčkou jsem se stal...
Chci hledat zapomenutí!

Ten hřbitůvek, ten kostelík —
ó zavřete se zory! —
ten růvek u zdi — ach, kde lík
pro věčné žití spory?
Mřít nezdolný mně káže bol,
žít povinnost mě nutí;
mé srdce bez květu je stvol...
Chci hledat zapomenutí.

I.

MOŘE.

U moře.

U moře samý hluk a ruch,
od jihu teplý proudí vzduch,
loď k odplutí se strojí;
čil stoupám vzhůru v lidu směs,
a večer rozteskním se kdes
při větrů divém boji.

Proč v širou dál tu jedu as?
Chci prchlé jaro stihnout zas,
vím dobře, kde se skrývá;
leč najdu-li je? Bůh to suď,
zda zkvete žalem zvadlá hruď?
Týl kloní se, zrak stmívá . . .

Však dále pluji touhou jat;
vše marno, vím, leč myslím: snad
můž' výjimka být jedna,

vždyť zřel jsem, blouznivý kdys hoch.
jak v číši náhle v květ se vzmoh'
prut třešně prostřed ledna.

Nechť za klamem mne stíhá klam,
nechť v ňadrech hojně šípů mám
již od Morany darem,
já musím stále zas a zas,
když na srdce mi klepe čas,
jít za ztraceným jarem!

Na lodi.

Když na Pontu jsem kročil v loď
a do dálných měl končin jeti,
bych z vlasti prch' a z krajů těch,
kde hrob mi urval květ mých dětí,
tu chabě noha chvěla se,
jak těžká kdyby pouta vlekla,
a hojná z očí zarudlých
v tvář ubledlou mi slza tekla. —

Pak zazněl zvon, stroj z hloubky vzdech',
šroub točil se a plavci pěli,
z lan rackové a z rahen všech
v ráz zvedli se a odletěli;
snad na sever, kde oko mé
nad krásou vlasti v duchu žaslo;
a bolestně a zimničně
se v ňadrech teskné srdce třáslo.

Já hořel nitrem zníceným,
a v čele chladl zas i v líci,
a bujných větrů náhlý spor
za prokvetlou mě škubal kštici;
a dole v moři započal
vln náhle vzrostlých skočný tanec —
té bouřné chvíle myslil jsem,
že z vlasti vyhnaný jsem psanec.

Moře při červáncích.

Den zlatou korunu dal hoře
i zlatou řízu čarných vnad,
a na zvlněná ňadra moře
jas očí mladé Zory pad'.

I žaslo moře nad tím jasem
a vzdechnouc tichlo na pochvat
a modlilo se polohlasem
jak zbožné dítě než jde spat.

Mlh pokryvkou se přiodělo
a zabralo se v klidný sen —
jen v temných hlubinách to znělo
jak teskný pláč a žalný sten.

Obraz nebes.

Jak rád mám, moře, tvoje vlny
a perlovitý jejich květ,
v němž svatá zrodila se krása,
jíž v nebe unášen je svět.

Jak rád mám blankytnou tvou hloubi
ten obraz nebes tajemných,
kde duch náš věčností se snoubí —
a obraz očí dětí mých.

Jitro na moři.

I.

Čím víc hvězdy z oblohy se ztrácí,
tím víc záře v snivé duši jesti,
a mně zdá se, že již nekrvácí,
že chce znova vypučet a kvésti,
že chce nazpět v ráje dávnou dobu
pro zář očí, skrání zlatou zdobu,
v čas, v kterém jsem první píseň pěl,
než kolébky klid jsem znal i hrobu,
než jsem střelu žití v srdci měl . . .
Kéž je možno duchem tak se vznésti,
abych chladně, jako na mne štěstí,
na mezníky ony zapomněl!

II.

Z nebeského moře růžového brodu
z lázně vstává zlaté slunce na východu,
posílá, kde který, na loď racků davy
a sklíčeným duším pohled usmívavý.

Volněj zase hrudi u vod tichém toku,
volněji je srdci, volněji je oku;
jak kněz lásky vchází v kraj i v lidské nitro,
míru krůpějemi posvěcené jitro.

III.

V skalných břehu loktech dřímá moře,
zkolébáno vánkem v tichý sen;
prolukou, kde hora spěchá k hoře,
usmívá se probuzený den;
se stožáru lodi k jihu táhne
stříbroperý racek k druhům zpět,
a v mé duši, po kráse jež prahne,
zulíbáno zory zlatým retem,
počíná se s purpurovým květem
zarosená píseň rozvíjet.

IV.

Za zory po vodách zvlněných
loď plula, jinovcem jata,
každá z vln měla na skráních
korunu z rudého zlata,
šplounala, s lodí si hrála,
vznesla se, šeptala, smála.

Proč asi v ňader útaji
bolesti vlny — ach škoda! —
též zlatých korun nemají,
jako ta lazůrná voda;
či jest jim korunou krásy
píseň, jež k světlu se hlásí?

Na přídě.

Na přídě stojím v dumách pohroužen,
mé srdce chvěje se a hruď se svírá...
Ach, jata smutkem, prchlý vlasti sen
má rozbolená duše v píseň sbírá.

A k horským vršků̊m v modré dálce zřím
i k šroubu lodi, kde se voda kvasí,
a k sobě dím: Mníš ladný verš a rým
že národ vyléčí a vlasti spasí?

To nelze, vím, čas různým vlék' ji zlem,
a přece ždám: kéž píseň mi se zdaří,
byť nebyla než krátkým úsměvem
na lidu mého zachmuřené tváři!

Vábení.

K obzoru slunce se kloní
za dálné hory vždy níž
a tiše, dojemně roní
krev zlatou v mořskou říš.

Na srdci červené růže
má tajemná hloubka vod
a vzdychá, vábí a láká
a zve; ó znám ten svod!

A za noci hrdelník čárný,
hvězd skvostem zářivým,
na šíji zdobou si věsí
a šepce: „Spěš, buď mým!

Co vidíš, tvým bude všecko:
těch démantů skvostný roj
i zlatorudé ty růže,
jen s mým své srdce spoj!“

Nelákej; nevěřím, moře!
Znám tvoji měnivou lest;
tvá krása, tvůj jas — tvá láska,
tvá hloub — jak sláva jest.

U večer.

Po siné moře hlubině
od jihu vítr táh',
a světla, hvězdné bludičky,
se nesly po vlnách.

V nich ruče loďkou unášen
v dál plul jsem, starý druh,
mrak v duši stál, a za loďkou
byl jasný světla pruh.

Já na ten pruh se zadíval
a k nebi zrak jsem zdvih':
Zda někdy také zjeví se
lesk světlý v stopách mých?

Bouře na moři, bouře v duši.

Bouř zaťala své ostré drápy
do rozpeřených moře vln,
v něž s vytím zuřivým se stápí
druh její Morjak, vzteku pln.

Slyš! Řve i skučí, lká i stená,
hned jako poběsilý tur,
hned jako rozkacená fena,
již stíhá mračno černých stvůr.

A přec ta děsná bolest moře
a žalostivý jeho řev
mých ňader nepřehluší hoře
a rozvlněnou srdce krev.

Má duše strádá stokrát více
než bouří bičovaná pláň,
vždyť méně trpí padlá lvice
než v srdce poraněná laň.

Ať v nebe plije zbujně, lítě
a nutí vlny v běsnou ruj;
já ztratil jediné své dítě,
leč s ním veškeren život svůj!

V bouři.

I.

Moře kypí, voda děsně víří,
hory smést chce její hněv a vzdor,
ale marně rušnou silou hýří,
klidně dolů shlíží hlava hor;
tak i člověk směle k Bohu míří . . .
„Zjev se!“ volá, „s mou se duší smíří,
jsemtě první všeho světa tvor,
pravdu chci, buď ukončen náš spor!“

Jeho hlas však zniká plachým echem
jako žaté trávy tichý šum,
jak krok mravence, jenž touží mechem
na skalnatý, bouří rvaný chlum.
Ovát člověk věčných záhad dechem
mře a hyne. — Ustaniž s tím spěchem,
slabý tvore! Myšlenek tvých tlum
nejde v nebe, sotva k nebesům!

II.

Viz nebes oblaka, jsou jako krev,
vždy blíže Morjákův se nese řev,
jenž uzdu pouští vln svých lítým drakům,
ó hrozno srdci, příšerno je zrakům.

A jede Morják, jede rozdiven,
co na moři, vše zabrati chce v plen
a do tajemných hloubek vod to skrývá
a klne, výská si a vztekle zpívá.

A do nesmírna kvapí dál a dál
všech králů hroznější, všech králů král
a všecko drtí draků jeho tlapy,
kam namíří, kam poběsile kvapí.

A stále víc a divočej se lítí
vztek jeho očí bleskem pekel svítí
a zajikavě křičí skřekem hromu:
já nemám milosrdí k pranikomu.

A tichne přec. Co vzteklivci se stalo?
Hloub na dně mořském dítě zaplakalo,
jež v bolestech tou hrůzou ustrašena
teď porodila Morjákova žena.

III.

Vln příšerných pěstí tisícerou
brání bouře lodi v těžké chůzi;
hle jak divě v příď i v bok jí perou,
ze všech stran zní smrti křik a hrůzy.

Z nesmírnosti propast hned, hned horu
vzteklé moře na svém pleci nosí,
po nich Buran těká s kosou vzdoru,
a jak vetchá stébla stěžně kosí.

Běda, běda, koho dolů skácí,
kdo s těch hor se do propasti vsuje!
Moře — věčnost — v divoké jež práci
bubliny své časné vyhazuje. —

IV.

Bouř přes vod spousty kráčí
a přes vln divý rej
a stále víc se mračí
ten její obličej.

A vrhá se jak štvaná
na stožárový peň,
snad než doždáme rána
nás vrhne v prohlubeň.

Snad vzdornou silou čela
hruď lodi rozboří
a pohřbí naše těla
vln v sypkém pohoří.

Příchod lodilomu.

Slyš, lodilom jak lká a vzlyká
a bije křídly v ňadra skal,
a jak kůň poběsilý smýká
mou duši náhlý strachu cval.

A nemám sil — vše, vše se ztrácí —
bych za uzdu jej vzdorně chyt'
než myšlenky mi utrmácí
a v strnulosti znikne cit.

Ach, na mém srdci úzkost klove
jak černě rozkřídlený sup,
ó draví žití pochopové,
kam vlečete svůj hrozný lup?

———

Lodilom.

Loď rozbita je; do kajut
vod příval burášem je vsut,
už ani s nasazením žití
nic nelze plavcům zachrániti.

Je marno modlit se i lát;
jak pýr je stožár v moře svát,
a v troskách do zlícených proudů
je hnáno všecko k smrti soudu.

Kde vrak je bouří nejvíc rván,
sám stojí lodi kapitán;
jak smrt je ve svém šatě bílém,
jist posledním své plavby cílem.

A znova laje, zuří hrom,
jak zbojník hvízdá lodilom —
vln lvice v troskách slaví hody —
a zbytek stožáru ční z vody.

Neklidné moře.

Z pohárů mračných příliš moc
nestřídmě moře pilo,
divokou zase mělo noc,
o čem to asi snilo?

Z myšlenek dravých příbojem,
ostnaté v ňadrech hloží,
zmítalo sebou tam i sem
na rozvlněném loži.

Rvalo si vlasy; jako ďas
na skalnou bilo stěnu,
v rozruchu běsném zas a zas
vrhalo z jícnu pěnu.

Jako by chtělo uprchnout,
mocně se u výš pialo,
trhalo kusy březních pout,
syčet a ržát se jalo.

Zvracelo všecko v líc i rub,
rodilo draků davy,
jimž, sotva že je „Morják“ srub',
nové hned rostly hlavy.

Jistě mu stíny lidí těch,
jež jeho vztek zhlť náhlý,
v příšerně smutných zástupech
tajemně srdcem táhly. —

Smír.

Buřan s vodou rozvášněnou zběsile se páří;
vlna mračen s vlnou moře vzteká se a sváří,
družka družku chytá, zvedá, bije, tepe, sráží,
sedlá si ji, divou klisnu, v choutky běsné ráží.

Jede jako amazonka, ale krátkou dobu,
dívá klisna s plece metá divou moře robu,
a čím ona byla dříve, tím teď druž je smělá,
oč dřív družka snažila se, ona nyní dělá.

Ej, jak se to štve a honí, lítí, rve a zmítá,
hněvem z nozder na vše strany bílá pěna lítá;
prvá výská, druhá pláče; družka lká, druž křičí;
když se jedna dolu kácí, hned se druhá tyčí.

Divý zápas bez výsledku; ta i ta se zlotí,
až červánek nebe ranní polibkem je zkrotí.
Zázrak-li? Aj, víc než síla vykoná a zmůže
smírný úsměv z lásky nebe, zlatá vděku růže!

Bez cíle.

Mimo nás jela vetchá již loď
látaných plachet; loď prostá,
tři měla staré plavčíky jen
a s ženou chudého hosta.

Za štěstím spěchali na Kavkaz,
levně v kraj toužili nový,
vlastní si nalézt toužili krb
pod vrchů tichými krovy.

Buřan hrud' moře vysoko zdmul,
nitro sny těžké mu rvaly;
napiali plavci zlekaný sluch,
napiali oči i svaly.

Zřeli jsme na ně, zlý nás jal strach;
k břehu když přistati chtěli,
k skaliskám Morják mocí je hnal,
zděšeni v záhubu spěli.

Tlačil je mořil, svíral a nes',
zahalen v mračném jsa plášti,
otáčel lodí, k sobě ji táh',
plachty rval ve vzteklém záští.

Zvrátil ji, zaryl stožárem v ziď,
vyvrhl v moře, co na ní,
nikdo z nás křiku však neslyšel
pro bouře zběsilé řvaní.

Pomoci nelze, Marjákův vztek
bušil v příď, tisk lodi boky,
rozbito všecko; zanikl zjev
dravčími obřích vln skoky.

Zřeli jsme plavby příšerný skon . . .
Kde chudých blažení snové?
Po moři klidném na druhý den
bez plavců mrtvol dvé plove.

Dar na úkoj.

Bouř utichla; dál zvolna loď se plaví,
vln tlum se tříští o kovový broj,
jich bílá pěna v krůpěje se taví,
a kolem delfín prohání se hravý,
a vzlétá bílých racků plachý roj.

Vše klidno zas! Ó divů plné moře,
teď chtěl bych znáti tajemný tvůj sen!
Či nesníš snad a blíž se dereš k hoře,
jež hrdou kněžkou vstává na obzoře
a sdílně poslouchá tvůj pláč a sten?

Chceš klidu mít snad u nohou té hory,
jež hrdě hlavu týčí do nebes,
či chceš ji vyzraditi, Ponte chorý,
svých ňader jarní záchvaty a spory
a touhu, jak bys vzhuru k ní se vznes'?

Té nestihneš, nechť stokráte se vzpruží
lvů úslužných ti odvážlivý skok,
s ní blankyt dávno milostně se druží,
buď rád, že s nebes červánkových růží
dar pověčný ti vrhá ve vln tok. —

V útiší.

Ulehl Buřan s Morjákem,
vod tichých buřiči podlí...
nebe se modrá, jasní zem,
Útiší... Moře se modlí.

Ptáš se, proč při tom tichu as
ňadra má zlou chví se mukou?
Že ti dva běsi moři zas
v hruď sáhnou vzteku svých rukou.

Že z nitra jeho vynesou
z tajemné vod oněch hluše
s hrůzami, jež tam skryty jsou,
výkřik mé raněné duše.

Domluva.

Na moři klidno! V před i v zad,
volnost v hruď vane odevšad,
obuv tam prosta je prachu;
na moře!.. Racek kolem lít',
volaje, sotva že mne shlíď':
„Kam pak zas, dumavý brachu?“

V jiné chci kraje, v jiný vzduch,
zkonejšit hlučný ňader ruch,
doma mě všecko tísní,
přeběda, smutno! Tamo, věz,
rozsápal smrti dravý běs
hnízdo mých dětí i písní!

Pospíchám v dálku, dychtiv již,
leč jakás divná ňader tíž
k domovu nazpět mne láká.
Kam se mám dáti, kam, ó kam?
Na nohou tajná pouta mám,
na srdci perutě ptáka.

„Ubohý! věru zlý to spor;
jestliže srdcem tak jsi chor,
mdlým budeš tvorstva žákem;
buď zanech křídel lehký vzmach,
buď strhni pouta mocí v prach,
či chceš být rabem i ptákem?

Co vzala bouře, bouři nech,
okovů těžší mdlý je vzdech;
myslíš snad, ten že co změní?
Věčně se vlní času proud,
chce-li ho zvrátit chorý bloud,
v peřejném zahyne vření.“

Potápěči.

Loď pozvolna se v přístav houpe,
mrak racků na rahna jí letí,
a ve vlnách se čile koupe
tlum černě kudrnatých dětí.

Ty drobné penízky si loví,
jež cestující metnou s lodě,
a s čipernými žertu slovy
se noří pro ně v modré vodě.

Kdo šťastnější, v dík hlavou kývá;
v tom jiný dar už do vln klesá,
než druh jej lap', už druh jej skrývá
a rukama si vesel plesá. —

Tu na hru hledím v zadumání;
jsemť také nořec v snění moři,
a z jeho hloubky lovím maní,
co zlatým penízkem v něm hoří.

Má píseň jest, již s citu leskem
vzruch myšlenek mi vrhá k míru,
ať vichru vytím, hromu třeskem
bouř žití rve mě v propast víru.

Nic nedbám, pokud dosti síly
mi k plavbě věk a doba skytá;
než pout má ke konci se schýlí,
má duše penízky své chytá.

Moře v snech.

Zas moře uspáno, zas mírně hrudí se zvedá,
zas ráčků družina v šum hravých vln mu sedá,
zas s líce klidného lesk slunečný mu září,
zas ve tvář nebesku zří blankytovou tváří.

Jak ženich k nevěstě jih k vodě níž se shýbá
a šepce důvěrně a hladí ji a líbá,
až v růžích červánků a liljich hvězd v spěch ručí
v snech lásky blažených mu klesá do náruči!

Vzpomínka.

Den slunný byl a moře snilo,
kol dokola znik' očím svět,
jen malou loďku vidět bylo
kams širým mořem uhánět.

Já přál si v oné loďce tiše
plout bez zachvění sám a sám
ku klidným břehům věčné říše,
ku hrobu tichým končinám.

Tu přišla's Ty a něžnou rukou
mou ruku uchopila's v chvat
a výtkou děla's jemnozvukou:
„Chceš samotnu mě zanechat?"

Což četla's myšlenky v mé duši,
že chvěla jsi se jako květ,
když uvadnul a jeseň tuší,
a do mlh zavíjí se svět?

A posud, posud myslím na to,
jak přešel v běl Tvůj líce nach,
a srdce bylo strachem jato
tam v dálce Pontu na vlnách. —

Teď sním, že sám v tom pluji moři
v kraj neznámý jak v onen čas,
a Tebe na břehu zřím, v hoři
jak ruce lomíš zas a zas.

A ňadra má se chvějí v muce,
když na Tebe se zadívám —
Ó pojď, ó pojď a dej mi ruce,
ať vím, že posavad Tě mám!

Motýl.

Maličký motýl nad spoustami moře
v záhubu z květů zanesen
jak lidské štěstí do přívalu hoře,
jak v ruchu žití písně sen.

Maličký motýl moře nad spoustami
jak v bouři ryčné lidský vzdech;
nejsme-liž lidé motýlem tím sami
v prchavých časů aeonech?

Klid.

Tak libezně i mile tak
to slunce nad mořem se jeví,
jak v besídce by junův zrak
zřel do modrého oka děvy! —

Jak čarodějně na mne zříš,
ó moře, nivo s nebe spadlá,
a klidno jsi jak srdce, když
se boží ruka na ně kladla.

Tak nikdy jsem tě neviděl
všech prosté vln a bouřných trudů,
však vím, až znikne žití žel,
že též tak klidně spáti budu!

Racek.

Nadry moře koráb pluje,
nad stožárem racek hořekuje,
jaký divný zpěv!
Mně v srdci stydne krev.

Bouře-li ti divé hody
vrhly děti do hluboké vody,
že tak žalně lkáš
a stožár oblétáš?

Snad když žal tě mučil ztuha,
ve mně vyhledal jsi svého druha;
s výše jsi as zřel,
že jako ty jsem mřel!

Stejný je, můj žalostící druhu,
stejný život na moři i luhu;
slyš, proleťme svět
a nevraťme se zpět! —

Nikdy.

V červáncích zmírá jižní den
a kolébá se loď. —
Nuž, srdce! Každý žal a sten
do mořské hloubky hoď
až na dno;
chceš po křišťálu mořských cest
dál zbytečnou snad útěž vézt?
Zda radno?
Nikdy! —

Té útěže můj duch je pln,
v něm samý svár a spor,
a vrhnu-li jej v úpor vln,
až k hlavám stříknou hor,
až v nebe,
a pak bych — zlý by to byl zjev —
vše zapomněl: svůj žal i zpěv
i sebe! —
Nikdy! —

Dvojí písmo.

Sám za odlivu u moře jsem stál
a do písku Tvé milé jméno psal,
leč příboj náhlý na písek se vlil
a rázem mi Tvé jméno odplavil.

Pak příboj žití Tebe též mi vzal,
a rudý výkřik v hruď mi napsal žal,
a třeba příboj žití na mne pad',
ten výkřik nevymizel posavad.

I hoří v hloubce tajných srdce ryh
jak hvězda v moře pouštích zapadlých,
a v ty když ponořím se duchem svým,
vstříc rudě šlehne mi, až zaslzím!

Známá melodie.

Teplý večer, klidny břehu lemy,
moře libá skály, nebe, zemi,
v dálku vlaštovkou loď letí ručí;
s církve, skryté v úžlabině hor,
zvon svou podvečerní píseň zvučí —
zvučí — tichne — a mně vlhne zor.

Milá, známá jakás melodie
z večerních těch zvuků dál se vije,
a mé srdce chvěje se a chvěje;
ach, již nevím, kdo mi ji dřív pěl!..
Či duch dětí mých to křídly věje,
jenž mne provází, bych šťastně jel?

Večerní plavba.

Moře blankytem jsme jeli
v báseň divuplných krás,
s pyšnými kde horstvo čely
v nebe roste: na Kavkaz.

Vlny sotva oddychaly,
Euxin, hněvný vodstva pán,
klidně dřímal, druzi spali,
na můstku stál kapitán.

Pocestní se v lože kladli,
mne jen zlíbat nechtěl sen;
opřen lodi o zábradlí
stál jsem v dumách pohroužen.

Skvoucí hvězdy v moři plály. —
zlaté růže božských niv —
jasnily se v blíž i v dáli
snivé duši na podiv.

Jedna, poupě z polovice,
zsvitla jako slunný skvost...
viz, toť zlatá dítka kštice,
tvářka — postať... Bože, dost!

Toť mé dítě milované
v siných spoustách dálných vod!
Tvář mi hoří, oko plane —
je to skutečnost či svod?

Ach, jak smutně na mne zírá...
kývá... šeptá: „Otče, spěš!
Což mne z moře, jež mne svírá,
na své srdce nevzneseš?“

‚Vznesu tě!...‘ V tom výkřik žalný...
Ženina mne chytá páž:
„Proč tvé oči zas tak kalny,
proč se chvíš, co zase máš?“

Bože, což jsi neviděla
onen zjev?.. tam v záři stál;
dceruška v mou náruč chtěla,
a já v lodi prchám dál! —

Trosky chrámu.

Trosky chrámu hory na úpatí
z moře objetí se vznesly ven,
slunce jejich starý mramor zlatí:
dávné minulosti prchlý sen.

Pouhý sen už dávno zašlých věku,
jejž jak ondy líbá slunce ret, —
nuž, nemá-li člověk v smrti vleku
kamenům těm hrdým záviděť?

Jalta.

Roztroušena jako Betlem dětí,
dumáš, Jalto, na úpatí skal,
jako hnízdo, jež si při podletí
mladý rorejs k věži budoval.

Do zákoutí strmých hor se skrývá
krása tvá jak dítě v matčin klín;
nechať slunce skalám v hruď se dívá,
ony přec tě halí v milý stín.

Vonnými tě ovinují věnci,
bujných keřů, věčně zelených,
střehou hrozny domků při okénci
před burášem, jenž se v jihu zlíh'!

Mimo domky podél vinohradů
říčka tobě zpívá v polosnech
a, níž k moři, z čarných libosadů
mroucích magnolií vane dech.

Na severu ovita hor stěnou —
ztuhlým vzruchem chaosových vln,
jež snad v nebe tryskly až svou pěnou —
klidně sníš a sen ten krás je pln.

Krás či pýchy? Nevím, snad i hnévu!
že už tebe při polibku mus
nevelebí v nesmrtelném zpěvu
Simonides ani Tyrteus.

Žádný z těch, jen já, ten zpěvák chudý,
jemuž osud trním ovil vlast
a jenž v ňadrech květ svých žalů rudý
nes' k svým milým Pontu přes propast.

Jaltský chrámek.

Na výšině v hájku cypřišovém
čtyřhlavý si kostelíček sed',
s štíhlou věží, se zeleným krovem...
sotva tak chán Girej sobě ved',
nežli v poutech lásky s vděku slovem
u spanilé Polky zvad' a zbled'.

Na koruně, temeno jíž zdobí,
dvojramenný zvedá se mu kříž,
pyšně zírá na hrdinů hroby,
na Gireje dávno padlou říš,
jehož sláva, hvězda vrátké doby,
nad Pontem se nezaleskne již!

Zvonek s věže prostou píseň zpívá,
milou sice, ale smutnou přec,
starý cypřiš černou hlavou kývá,
drobných druhů snivý praotec;
k jabloni se tulí réva tklivá,
a proud šepce: Tec, má slzo, tec!

Ba, mně zdá se, že i topol tmavý,
i ty sosny — v úcty vážný znak —
i těch temných oliv stinné davy,
i ten mandloň, cesty blíž jenž stál,
i ty lodi — úctou kloní hlavy,
i Čatyrdák, chmurný horstva král.

Mlč!

Ranní slunce hled svůj rozháraný
na rozrytá ňadra skalin vrže,
v zlaté měnic temné jejich hrany,
v skvostné síně hojné jejich strže,
v nichž tak ráda před lidmi se skrývá
ozvěna, druž samot zádumčivá.

Či to není jasný pramen světla,
prulomem jenž mraků snes' se dolu?
Snad čarovná lilie to zkvetla
omlazené hory na vrcholu?
Či stříbrnou perutí to vlaje
sen, jenž zvábil v zámořské mě kraje?

Či to mír je vysluněných mraků,
jenž mě těší: „Jdi, vše s tebou kráčí:
štěstí, prchlé ondy letem ptáků,
duše těch, jež pochoval jsi v pláči...
Slyš, i píseň utracená prací
zpěvem kosa v srdce ti se vrací!

Nejsi šťasten? Víš-li, těm jak bývá,
jimž po ranách žití v ňader kobě
ptáků popěvek se neozývá
a již na potíž jsou sami sobě,
kdo, když unavení v hrob se skácí,
z lidstva paměti se navždy ztrácí?

Mlč a nebuď jako žebrák starý,
jenž své rány ukazuje světu,
zakryj ňader trhliny a spáry
vonným pelem myšlenkových květu,
k zlatým srdce strunám vztáhni ruku
a tlum výkřik harmonií zvuků!

Ticho.

Do jaltských magnolií
slét zpěvný sadu pták,
a v zlatý plášť se oděl
král horský — Čatyrdág.

Jak ruměncem by polit,
vzplál dálných břehů luh,
a kudy čluny táhly,
lesk' modravý se pruh.

Vln stádo krotlo v běhu,
jih zatajoval dech,
a racků sivé hejno
se slétlo na ráhnech.

Jen loď se dále nesla,
jak plachý duše sen,
a Pontus v šíř i v dáli
stál v hloubce zamyšlen.

Svatvečer.

Zazpívaly s lávry zvony
svatvečerní písně,
vystoupily bílé hvězdy
z černých mraků tísně.

Modlily se dumné lesy,
modlily se skály,
na osinách žluté trávy
velké slzy stály.

Sivé mlhy vyrůstaly
nad planinou moře:
strašidla to byla němá
z hloubky mého hoře.

Sebastopol.

I.

Z mlh Sebastopol vystupuje sivý,
jak v hlavě šedé báby mládí sen,
řad sloupů u výš trčí z horské nivy:
chrám o božství a krásu oloupen.

Jak toužím památky zřít toho města,
jak hořím shlédnout výšin kyprý sad,
kam dřív než vodní lákala mě cesta,
mou duši nesly písně luzných vnad.

To velikých dvou srdcí byly vzkazy,
dvou myslí krásou vzňatých božský vid,
jež k výším nebes jiným cestu razí
a sobě v žalu věčný nepoklid.

Nuž z lodi ven! Leč nechci shlédnout klíče
snad k Pontu oblastem za války dnův,
stop Puškina chci zřít a Mickieviče,
dvou nesmrtelných lidstva prorokův.

A nechci lodi znát, jež směle topí
svá ocelová ňadra ve vod tlum,
leč zlíbat chci těch vésten zlaté stopy
a slyšet nad hlavou jich křídel šum. —

II.

Samá pevnost kolem, hradby samé,
a co mimo, dálný pustý břeh!
To že síla? Málomocný klame!
To že titan? Snad, leč v okovech!

Tisíce těch jícnu skrytých v zemi,
tisíce těch proluk v mocných zdech,
myšlenka můž zbořit perutěmi,
jeden vzdorný výkřik, jeden vzdech!

Hradba lidstvu blaha nepřinese
ani lodí ocelový pás,
jako mušky v rozbujeném vřese
volným krokem rozdrtí je čas!

Marný řev těch smrt metnoucích kovu,
jinou zbraň chce strážný lidstva duch:
naostřenou žabku sadařovu,
pevný rýč a přikalený pluh!

Ráno na Cemešské dolině.

Všude ticho, s modlitbou jen ranní
oddychují stromy kol a keře...
Mlhy se tratí; na Marchotské stráni
kos se ozval, žárliv na soupeře,
že jej réva, jež se k dubu vzpjala,
drobným hroznem dříve na hod zvala.

Po cestě, kraj bohatýrských hrobů,
jede trojka; z dálky zvonek zvoní
na duze, kde visí pro ozdobu;
slyš ten temný dusot malých koní,
již se k dvorci blíží stále více,
jeden přes druhého frkajíce.

Od moře se vody safír blýská,
na korábech drobné vlají vlajky,
na hor ňadrech probouzí se víska,
z pastviny pak zvuk zní balalajky
snivě tak a truchle, že se v hrudi
tužba po vzlétnutí k nebi budí.

V tom podále na habrové houští,
na něž sedla hrdlička si šedá,
jako střela dravý pták se spouští,
a jak šíp zas v oblaky se zvedá;
již svou kořist stih'... Viz, jak se třese!
Víš-li, kam ji dravec žití nese?

Nuže, nech té tužby v ňadrech vzňaté,
letem nezanecháš v nebi stopy,
jenom na té půdě vlasti svaté,
již probodlo tisíceré kopí
křivdy nájezdníku, vrahu práva;
k ní se vrať, v ní tvá buď smrt i sláva!

II.

LID.

Komunisté Čufut-Kalští.

Jak orlí hnízdo, moře z dáli
ne! hrdličí jak hnízdo malé
je přituleno na hruď skály
Karaimův město, Čufut-Kalé.

Dům každý bez okének, malý —
jsouť jeho stěny kámen prostý,
naň ploskou střechou kože dali
a dubin suché letorosty.

Níž nad městem je skalní sluje,
skrýš bravů společných a skotů,
v níž v noci Sever hořekuje
svou temně úpěnlivou notu.

Toť Sion víry, strážců míru,
bez pýchy, závisti a vření,
v němž nenalezneš bohatýrů, —
leč také žebráků v něm není.

Brat s bratrem sdílí v poušti této
chléb, zrní, zvěř i dříví v lese
a neptá se, čí oslík je to,
jenž v burďuku mu vodu nese.

A podál města plný květů
důl Josafat, kde těch jsou rovy,
již klidně „s Bohem“ dali světu,
v ráj putujíce k Mojžíšovi.

Zde v dubů věkovitých stínu
spí obec bratrů čtyřstoletá
jak děti na matčině klínu
a květů roj jim z ňader zkvétá.

Vše chudo, však kde noha stane,
jsi všude u sester a bratů,
hruď chví se ti, a v duši vane
mír z hrobních růží Josafatu.

Pasák.

Sedí pasák na kurhaně,
na píšťalku píská;
přitulená k vrchů straně
leží rodná víska.

Nad vrchy se mraky honí,
v dole mhy se tlumí;
hoch na prsa hlavu kloní —
z píšťalky to šumí.

Smutně hraje, ani neví,
jaké jsou to zvuky;
s píšťalkou ty staré zpěvy
z dědovy vzal ruky.

Děd od děda... Časy běží —
kde ty jejich stany,
a kdo ti jsou, jižto leží
tady pod kurhany?

Snad ten hošek ani neví,
že ty mlhy šedé
předci jsou, jež těmi zpěvy
touha k němu vede.

Neví snad, že černé mraky,
jež se nebem plazí,
s blesky — s hroty ohnivými —
výbojní jsou vrazi.

Neví, dumá jen a hraje
bloudě snivou duší;
že v kurhanech mrtvým taje
v očích žal, zda tuší?

Že jich ruce meče berou,
tvář že rudne snědá,
a že hrobkou tisícerou
u výš pláň se zvedá.

Že z kurhanů, jež se boří,
stejné znějí zvuky,
až se třesou lodi v moři,
v hradbách vojska pluky.

A hoch neví, že kol všady
z hrobů rek se tyčí;
že se chvějí v městech hrady,
drobné chýše v siči.

A hoch neví, sám že divem
roste v bohatýra;
ve zpěvu že zabrán tklivém
kynžal v pěsti svírá.

A hoch neví, v čarné chvíli
nad hory že roste . . .
Oj, ký div jste učinily,
zpěvy lidu prosté!

Mladý báťuška.

Mladičký báťuška —
plnolet stěží —
ponejprv na sobě
řízu má kněží;
vlasy má k rameni,
tváře jsou holy —
mladistvý báťuška
s pastýřskou holí.

Mladistvý báťuška,
štíhlý a krásný,
šat nosí po kněžsku,
dlouhý a řásný;
přísného vzezření,
lehkého kroku,
černý pás upiatý
okolo boku.

Mladistvý báťuška
v chrámu-li zpívá,
v ráz světec s obrazu
hlavou mu kývá;
a drobní andělé,
sotva ho zhlídli,
radosti na pochval
tleskají křídly.

Mladistvý báťuška
zadumán kráčí,
v před berli zabodne
nazpět ji páčí;
kříž velký na srdce
s hrdla mu visí,
v dětinný obličej
vážnost se mísí.

Mladistvý báťuška
chladně se shýbá,
stará-li babička
ruku mu líbá;
mladá-li políbí,
laskav se směje,
oko se zvětšuje,
srdce se chvěje.

Mladistvý báťuška
Boha-li vzývá,
krásně jak slavíček
za jara zpívá,

tak že se usmívá
nebeská Máti...
Šťastna, jež za něho
mohla se vdáti?

Mladistvý báťuška.
svěží jak kvítí,
může-li na dlouho
teskliv as býti?
Srdce mu pod řízou
křídloma vládá; —
pěkně mu rozkvétá
ženuška mladá.

Mladistvý báťuška,
pomocník popí,
zadumán na hlavu
širák si klopí;
přemýšlí, vymýšlí —
přemnoho zkusí —
než bude „příchod“ mít,
vousy mít musí.

Mladistvý báťuška
má, čeho třeba,
másla dost, kvasu dost,
mouky i chleba;
zahrádku zdělanou,
útulný pobyt,
což bude bez dětí
se vším tím robit?

Má hojnost ovoce,
má hojnost medu,
svěcené ukládá
do sklepa k ledu;
když chodí s ikonem,
za mír když prosí,
koláče, pirohy,
všecko mu nosí.

V ženách i děvčatech
jak by to hrálo,
vše nesou mladému,
starému málo;
ale ten mumlá si:
„Jedno to věru —
bez syna, bez dcery
k hrobu se beru!“

Báťuška myslí však:
„Všem doba mine,
po starém dojista
‚příchod‘ mi kyne;
nač tedy stěžovat
v rozkvětu lásky?
K tomu dost večerů,
až přijdou vrásky! —

Mladičký báťuška
při církvi nové,
urostlý pěkný je,
pěkně se zove;

což až mu naroste
do pasu brada!
Nectít ho, byla by
věru zlá rada.

Važ si ho, ženuško,
pokud je mladý;
ubýváť milosti
přírůstkem brady;
bez dětí, rozvaž však,
láskou tvou zhrdne,
víno mu zkyselí,
mazanec ztvrdne.

V české dědině na Kavkaze.

Tedy sem až své jste žití nesli,
na ten klidně snící horský luh,
kamo ptactvo s perutnými vesly
věčně zve a vábí tvorstva vzruch,
v ono svěží, rozbujené mlází
kyprých niv a dolin v Pokavkazí,
jež v hloub ňader ryje lehký pluh?

Mníte-li, kdo z vlasti odešli jste,
rodičů svých opustivše hrob
i ty krásné lípy velkolisté
i ta luka plna květných zdob,
že už na vždy u cíle jste klidu?
Hleďte kolem na směsici lidu!
Vy jste volni, z dětí bude rob ...

Nechť ty chaty — bílé holubice —
k chodci mluví: „Pohleď, u nás mír,
v dálce žal nám vrásky vyryl v lice,
pole naše rodila jen pýr;
zde tvář všaká jasná je a svěží,
jak po dešti niva, když k ní běží
slunné jaro — skvoucí bohatýr!

Štěstí naše na novo zde vzrůstá,
postať přímí se jak horský kmen,
písněmi se zachvívají ústa
jarých dětí, vnadných dcer a žen,
jimž mír s čel a radost z očí září;
a Bůh dá, že nejen teď, i v stáří
šťastni budem z krásy těch svých věn!

Místo hněvu radost k ňadrům hrnem,
místo slzy proudí z oka jas;
z panenské té půdy zlatým zrnem
třikrát víc než u vás sype klas;
při potrojné senoseče práci
mužný sekáč ve květech se ztrácí,
všem, kdo zřeli, milý na úžas.

Všude štědrost s hojností se snoubí;
co dáš zemi stokrát dává zpět,
ořeší a réva domky vroubí,
jejichž okna jasně hledí v svět,
nezbrocený bojů děsným kláním,
nesplašený pestrých vášní ržáním,
nehoněný pluky mračných běd!..

„Zůstaň s námi!“ volá vše a láká,
„co tě bolí, v staré vlasti nech,
vyplaš z ňader toho bouřliváka,
jenž ti křídly na rty vane vzdech;
zůstaň s námi pod Marchotským hřbetem,
kde se věčně jaro střídá s letem,
nech těch zchudlých luhů v srdci Čech!

Zůstaň, zůstaň!.. Ne, vy nivy milé,
dražší vás mne nazpět volá krov,
stesk a vzdechy otcův v síňkách zbylé,
mužnost mluvy, zpěvnost ladných slov,
dětské stopy na řek našich písku,
zdroje běh, jenž na dvé dělí visku,
krev kdys v boji padlých, nářek vdov.

Chvat mě volá neklidného stroje,
korby horníkovy těžký ston,
pádný topor dřevorubcův z chvoje,
ku modlitbě volající zvon,
družné přástky zimní, letní brádky,
vůně lípy, růže ze zahrádky,
pěnkav prostý zpěv a vrbců hon!

Zpět mě volá rádlo na novině,
kolčat táhle úpěnlivý hvizd,
zpět stesk děduv na samotě v mlýně,
zpět hlas jiřic z krovu hojných hnízd;
zpět z kováren kladiv pádné rány,
zpět ten nářek na nevlídné pány,
zpět křik bídy: „Práci chcem' — chcem' jíst!

Vše mne volá, mám-liž chabě tedy
hlavu klonit; ruce klásti v klín?
nemám dbát, když doma chudák bledý
vlhké oči zvedá v nebes týn?
či mám mlčet, o svoje-li práva
po století volat neustává
pokořených otců jarý syn?

Nesmím dlíti! Či když brat se brání,
v úkrytu mám státi lhostejen
s kleslou rukou, se schýlenou skráni,
podlé malátnosti babský plen?
Či mám trávit život u pohodlí,
když o rodu smrt se vrazi shodli,
vhodný pouze čekajíce den?

Nesmím dlít; vždyť útrapy se množí,
bída roste, skrovný mizí chléb,
setba řídne, bují pýř i hloží,
mladá schne a stará puká leb;
marnou poutí k právu noha klesá,
a nepřítel bratrům kříže tesá
v dlaně, v nohy přiostřuje hřeb!

Nesmím dlíti, nechať v době strasti
úlevy zde našel drahý brat,
nabrav hrstku hlíny z rodné vlasti,
by, až teskliv bude umírat,
chystaje se v cizí půdě spáti,
pod hlavu ji mohl v rakev dáti;
by jak doma odpočal si rád.

Nesmím dlíti, ač mi srdce buší,
zřím-li kolem na těch hájů skvost,
v jejichž stínu sdílně slzy suší
jižních vánků vábná přítulnost;
u večer, kde besedují spolu,
ti, s nimiž jsem doma kolem stolu
blažen sedal, klamů žití prost!..

Nesmím dlíti, nechať všecko nutí,
nechať volá: „Kvi, proč hynout jdeš?
Nes se domů písně na peruti,
zde však zůstaň, se svými se těš;
plna míru je zde chvíle všaká!..
O ten klam! Hle, orel stihnul ptáka.
vraždí ho... i tento ráj jest lež!

Všude zloba! Nechci meškat v dálce!
Všude boj, i zde, a nikde klid!
Zpět! Mé srdce zvyklo věčné válce,
kterou s křivdou bojuje můj lid;
nechať ústrk mi, nechť smrt je dikem,
jsem a budu práva nájezdníkem,
doma hořím, zde bych na led styd'.

Či mám snášet, jazyky jak škubce
z ústek dětí nepřítel jak kat,
tvářky tepe, hlavičky jim rube,
setí z niv a došky trhá z chat;
jak vše hubí podle ďáblí rady?
Ne, ba ne! Zpět v rodných bratrů řady,
s nimi žít chci, s nimi umírat!

Hned-li ne, přec někdy přijde doba,
že ta zášť nám slétne na dostřel,
práva bohatýr že vzroste z roba,
živ že bude zas, kdo věky mřel
a korouhev slávy k nebi vztyčí...
S Bohem! Hle, zda požár je to v síči,
či zář vlasti své jsem z dálky zřel? —

U velkého kurhanu.

Blíž cesty kurhan druhých vyšší,
a na něm statný jasan vzrost' —
kdo leží as v té horské skrýši?
Mám zkoumat-li to, cizí host?

Mám porušit-li meze hrobu
i stromu — živé kytky snad,
bych domýšlivě poznal dobu,
kdy reka rek v hrob otců klad'?

Zda v nakupené najdu zemi
hrot rezovatý, leb, jenž ťat? . .
Slyš, jasan šumí haluzemi:
„Věz, mnou je bohatýr zde jat.

Já objímám ho kolem hrudi,
v mých kořenech spí klidný sen,
já hlídám ho, a kdo jej zbudí
zla bouří bude unesen.

Sne, popřej jemu dávné síly
a z klidu míst ho nevyruš;
kde uspaly ho boje víly
a s jarým synem věrná druž?

Co po cizím ti bohatýru,
jenž dávno v jařmo smrtí pad'?
Či jeho meče chceš a kyru,
a jejich stáří sčísti snad?

Či toužíš z rodné jeho půdy
v dál, ve zámořskou svoji vlast,
vzít rytý kámen, obří údy,
a v skříň je dát, jak dravce v past?

Či sklon chceš vyměřiti čela
a důlkův očních šíř a hloub?
Chceš zbraň, již třímá ruka stlelá,
a zdoby, jež má prstů kloub?

Pryč! Kořen muj v hloub srdce vniká,
my spolu srostli — s druhem druh . . .
Či tebou znova protivníka
nám z dálných zemí poslal Bůh?

Viz, jak se Cemeš hněvem pění,
jak Čerkes v mrak se halí již,
a tváří zkaboněn se mění
a pomstu volá! Neslyšíš?

Viz, bouře vstává na západu
a v mračnech od Vlčích jde vrat,
kam s Morjákem šla na poradu,
co s tím, jenž v ty se hroby vkradl.

Hleď, na Marchotské hřbety šplhá
a po všech skáče šachanech,
mé listí jejím dechem zvlhá,
to výstrahou ti; díla nech!

Nech hrobů těch, a mě nech spáti,
jenž sílu reka v dřeň jsem vsák',
či zřel's, by v orla křídly práti
kdys odvážil se zpěvný pták?

Nech, zpěvný ptáku, orla býti,
nech, loutko chvíle, rekův hrob,
leč v paměť hrstkou jeho kvítí
a snítkou mou si čapku zdob!

A chceš-li, zasaď doma snítku
a pěstuj ji, strom bude snad,
a pod ním kmet ať věstí dítku,
co čin, co pro vlast umírat!"

Podzimní noci v Cemešské dolině na Kavkaze.

Před návratem domu.

Ó noci podzimní s tím snivým očí jasem,
dum plná vystupuješ nad hor rysy,
jak kněžna opásána zlatým pasem,
a měsíc po bok kynžálem ti visí.
Ó noci jeseně, svá hvězdná rozlož křídla
na bratrů z dálky přišlých drobná sídla
a zlíbej jejich dřímající hlavy,
a snít jim dej o nivách u Vltavy,
a jestliže je při tom v srdci bodne,
dej sen jim o návratu v luhy rodné,
jak zpět se nesou ku svých otců prahu
přes hlavy křivditelů svých a vrahů
v říš čarovnou, jež v zemském sáhá svoru,
od skrání Elborusa ku Javoru,

a plna květu jest a zpěvných zvěstí
i síly, blaha, nadšení a štěstí,
jímž září nad ostatní dálným světem —
a vyplň sen ten někdy jejich dětem!

———

OBSAH.

Str.

Chci hledat zapomenutí 7

I. MOŘE.

U moře 11
Na lodi 13
Moře při červáncích 15
Obraz nebes 16
Jitro na moři 17
Na přídě 21
Vábení 22
U večer 24
Bouře na moři, bouře v duši 25
V bouři 27
Příchod lodilomu 32
Lodilom 33
Nekladné moře 34
Smír 36
Bez cíle 37
Dar na úkoj 39
V útiší 41
Domluva 42
Potápěči 44
Moře v snech 46
Vzpomínka 47
Motýl 49
Klid 50
Racek 51
Nikdy 52
Dvojí písmo 53
Známá melodie 54
Večerní plavba 55
Prosky chrámu 57

Jalta 58
Jaltský chrámek 60
Mlč 62
Ticho 64
Svatvečer 65
Sevastopol 66
Ráno na Čemešské dolině 69

II. LID.

Komunisté Čufut-Kalští 73
Pasák 75
Mladý kátuška 78
V české dědině na Kavkaze 83
U velkého kurhanu 89
Podzimní noci v Čemešské dolině na Kavkaze . . . 92

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H48
1900
sv.30

Heyduk, Adolf
Spisy

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE